

SANAT EĞİTİMİ SÜREÇ VE KURAMLARI

Köksal BİLİRDÖNMEZ (*)
Necmettin KARABULUT (**)

Öz

Sanat bir öğrenme yolu ve yöntemidir. Ruhsal ve etik bir eğitimidir. Sanat özgür düşünce ve karar verme yeteneği geliştirir. Sanat eğitimi gerekli kılan etkenlerin başında toplumsal nedenler gelir. Bir bütün olan toplumu sanat korur ve aksayan yönlerine karşı çıkar.

Günümüzde sanat eğitimi gerekli kılan en önemli neden, sanayi toplumlarının insanı mekanik bir ortama yönlendirilmesi ve duygusal değerlerden uzaklaştırılmasıdır. Batıda “Sanat Eğitimi Hareketi” içinde iki yaklaşım bulunmaktadır. Sanat yoluyla eğitim ve sanat için eğitim. Özgür düşünceye açık bireylerden oluşan iletişime ve duyarlılıkların gelişmesine bu denli etkisi olan sanat eğitiminin varlığı ve gerekliliği yadsınamaz.

Bireye küçük yaşlardan başlayarak verilen sanat eğitimi, eğitim politikaları ve çağdaş ihtiyaçlar gereği çağdaş yöntemlerle öğreten sanat eğitimcilerinin önemini ortaya çıkarmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sanat, Eğitim, Öğretim, Süreç, Kuram.

Process and Theories of Art Education

Abstract

Art is a way of learning. It is a psychological and moral education. Art develops the skill of free thinking and decision making. Major factors which require art education are mainly social reasons. Art as a whole protects society and is against its deficiency.

The most prominent cause which requires art education nowadays is industrial societies' leading human beings to a machinery medium and isolating them from emotional values. There are two approaches in “Art Education Movement” in the west: Education Through Art and Education for Art. Existence and necessity of art education which is so influential on communication and sensitivity development of people who are open to free thinking cannot be denied.

Art education for the individuals in their early ages reveals the importance of art educators who teach through contemporary methods, as education policy and contemporary needs require so.

Keywords: Art, Education, Teaching, Process, Theory.

*) Arş. Gör., Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Bölümü
(e-posta: koksals.bilirdonmez@atauni.edu.tr)

**) Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü
(e-posta: nkarabulut@atauni.edu.tr)

1. Giriş

Bireyin eğitimi doğduğu andan başlayarak, ölüncüye kadar sürer (Küçükahmet, 1995, s.1). Bu süreç bireyin işe başlamasıyla da son bulmayarak daha sonra da devam eder. Bu noktadan sonra bireyin işinin gerektirdiği, kendinden hizmet beklenen konularda sürekli eğitim görmesi bir zorunluluktur. Bu hizmet öncesi ve hizmet içi olarak devam eder. Birey emekli olduktan sonra da yeni geliştirdiği meraklarla öğrenme eylemleri devam eder. Yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı gibi eğitim çok kapsamlı bir süreçtir.

Başaran'a (1987, s.2) göre eğitim, "...aslında başkalarının etkisiyle insanın kendi davranışında değiştirmeler oluşturması demektir. Böyle bir oluşum insanın doğumundan ölüme kadar yaşam boyu süren bir oluşumdur."

Selçuk'a (1997, s.1) göre ise eğitim, "...insanlığın yaradılışından beri süregelen bir etkinlik alanıdır."

Bu tanımlara göre, değiştirilmesi gereken bir davranış vardır. Ancak bu değişimin bireyin kendi yaşantısı yolu ile ve isteyerek yapılması gereklidir. Ve bir zaman dilimi içinde yer alan süreci kapsamalıdır. Böylece eğitimin niteliğini oluşturan durumlar karşımıza çıkmaktadır. Ve, "... eğitim faaliyetleri hayat boyu kesintisiz olarak sürmektedir" (Selçuk, 1997, s.2).

Eğitim artık bir bilim ve sanat dalı olmuştur (Binbaşoğlu, 1983, s.3). Eğitim, kullandığı yöntem ve metotları ile bilimsel temellere oturan, insanı malzeme edinerek onun yaratıcı faaliyetlerine şekil veren sanatsal özelliklere sahip, hem bilim hem de sanat dalıdır.

İnsan aklından, duygularından ve hareket etme becerilerinden yararlanarak çeşitli davranışlar gösterir. Bazı davranışlar içerisinde akıl, bazı davranışlarda ise duygular yoğunluk kazanır. Ancak, bunlardan sadece birisiyle hareket etmek, insanın doğasına aykırıdır.

Duygusal durumlar ve etkileşimler davranış şekillerinin elbette ki belirleyicisidir. Dengeli davranış biçimleri ise akıl ve duyguların bir arada uyumu ile ortaya çıkar. Bu yüzden de eğitim, insanın tüm yaşamına dağılmış uzun bir süreçtir. Sanat eğitimi disiplini de bu sürecin içinde etkin biçimde yer alır. Bunun sonucunda sanat eğitimi, akıl ve duyguların dengeli gelişimini sağlayan özel bir disiplin alanıdır.

Okulda verilen eğitim, istendik davranış değişiklikleri sağlamak amacıyla, plan ve program dâhilinde öğretmen tarafından ve bazı araçlar yardımıyla, bulunduğu ortamda öğrenciye bir şey öğretme veya öğrenmesi için olanak sağlar (Sanaç, 1999, s.12).

Telli, "Sanat eğitimi, hiçbir zaman içinde yaşadığımız, çağdaş sanat döneminde olduğu kadar, insan ve toplum için bir sorun olmamıştır" (1990, s. 3-5), diyerek sanat eğitiminin herkes için gerekli olduğunu belirtmiştir.

Sanat eğitiminin herkes için zorunlu kılan ilkeleri, Telli şu başlıklar altında ifade etmiştir:

“Çağdaş yaşam ve özgür düşünme yolunu açıyor”, “İnsanın kişiliğini ortaya çıkarıyor”, “Toplumun refaha ulaşmasında büyük etken oluyor”, “İnsana yaşama biçimi veriyor”, “Dünya barışının güvencesi oluyor”, “İnsanın özgürlük ve bağımsızlık duygularını doyuma ulaştırıyor”, “İnsana geniş bir açı içinde düşünme yeteneği kazandırıyor” (1990, s. 6-8).

Yaygın bir biçimde sanıldığı gibi sanat eğitimi yalnızca yetenekliler için bir “lüks” değildir. Herkes için gerekli olan bir kişilik eğitimidir. Sanat eğitiminden amaçlanan, sanatçı yetiştirmeye yönelik eğitim değil, bireyin sanat yoluyla eğitiminden ziyade, bireyin sanat yoluyla eğitimi, yani estetik eğitimidir. “Her insan yaratıcı güçlerle donanmış olarak dünyaya gelir. Bu güçler, insanın kendisini, içinde yaşadığı doğal ve kültürel çevreyi, kısaca yaşamı tanımaya yöneliktir” (Gençaydın, 1990, s. 45). Ancak, sanat eğitimi, düşünüldüğü gibi soyut anlamda salt bir duygu eğitimi ya da estetik eğitimi değil, aynı zamanda zihinsel düşünce süreçlerinin zenginleştirilmesidir. Bu süreç içerisinde “doğadoğa, doğa-insan, insan-insan, insan-toplum arasındaki ilişkiler bütünüünün sezilmesi ya da kavranmasına ilişkin çok yönlü yöntemler bütünüdür” (Gençaydın, 1990, s. 45).

Bir ulusun huzuru, mutluluğu geleceğinin ne olduğu, o ulusun takındığı tavrıla çocukların, gençlerin yetiştirilmelerine, eğitilmelerine verdiği önem derecesiyle yakından ilgilidir (Çaplı, 1970, s. 7). Bu yüzden sanat, sanatla eğitim ilişkisi içerisinde kendi dengelerini ve bütünlüğünü koruyarak verilmeli ve gözetilmelidir. Bu eğitim, gelişen ve gelişen dünyaya uyumlu ve sağlıklı bireyler kazandırmak için gereklidir (Sönmez, 2002, s. 305-329).

Gençaydın “Nedir bu estetik eğitiminden yoksun bırakan insan tipi?” sorusunu yönelterek konuya şöyle bir açıklık getirmiştir:

“Yaşamın zenginliklerini tanımayan, doğaya uzak, doğa-insan arasındaki ve doğanın kendi içindeki çok yönlü ilişkilerini tanımada yetersiz yeni kültür değerleri üretmeyen, ilişki ve çelişkileri öğrenmeyen, bulduğu ile yetinme, eleştiriye unutmmuş, yaşamın başka alanlarına ilgisiz, mesleği ile ilgili bilgi ve beceriden başka sermayesi olmayan, umutsuz ve mutsuz varlıktır” (1990, s. 48).

O zaman bilgiye, bilgi vermeye yönelik yapılan tek yönlü eğitim öğretim faaliyetleri, bireyin eğitimine yönelik çabasında, hedeflenen genel amaçlara da ters düşecektir. Çünkü dile getirilen her şey eğitimin bütünlüğüdür.

Etkili bir sanat eğitimi etkinliği, yeterli programlar geliştirilmesi kadar, onu uygulayacak olan öğretmenlerin, sanat eğitimcilerinin anlayış ve gerekli bilgi ile donatılmış olmalarına bağlıdır. Yararlı bir sanat eğitimi programını geliştirecek olanın, sağlam bir sanat felsefesi bilgisinden hareket etmesi zorunludur. Eğiticinin ise böyle bilgilere sahip olmasından çok, öncelikle sanat etkinliğinin yararına inanması gerekir (San, 1979, s. 208).

Altınok, insanda var olan karşıt iki yetenekten söz eder. “Akıl” ve “his”. Bu iki karşıt yeteneğin hangi ideal eğitim sistemi içerisinde olursa olsun ne öğrenirken, ne öğretirken, ne de birbirimize olan ilişkilerimizde “dengesizliklerimizin ölçüsünü gösteren bu yetenekleri göz ardı edebiliriz” demektedir (1973, s. 69). Aynı zamanda sanatı, “eğitimin tek ögesi olarak algılamının mümkün olamayacağını” vurgulamış ve “uzun zamandır eğitim uygulamalarının içerisinde akılcı faaliyetlere ayrılan zaman ve önem, insan içgüdülerine ve hislerine baskı getirmiştir” şeklinde ifade etmiştir (1973, s. 73-74).

Sanat bir öğrenme yolu ve yöntemidir. Ruhsal ve etik bir eğitimidir. Sanat özgür düşünce ve karar verme yeteneği geliştirir. “Sanat yaşama karşı inanç ve sevinç geliştiren, bir paylaşma unsurudur” (Erzen, 1991, s. 51).

Sanat bir öğrenme yolu ve yöntemidir. Ruhsal ve etik bir eğitimidir. Sanat özgür düşünce ve karar verme yeteneği geliştirir. “Sanat yaşama karşı inanç ve sevinç geliştiren, bir paylaşma unsurudur” (Erzen, 1991, s. 51).

Etike, sanat adına eğitilen gençlerin sanat yoluyla mutlu olacaklarını, mutlu ve dengeli kişilerin de mutlu ve güzel bir dünya yaratmada daha etkin olacaklarını ifade eder (1985, s. 60).

“Sanattan, sanat eğitiminden yoksunluk, olumlu sayılan kişilik özelliklerinin tersi durumlara yol açar” (Nesin, 1985, s. 195). Eğitimle de ilintili olarak sanat beğenisi olmayan kişi, insana ve topluma kapalıdır. İnsancıl sıcağın yoksundur. Kişiliğinde ister istemez büyük eksiklikler ve katılıklar taşır. İlgi ve davranışları, becerisi kısıtlıdır, donuktur (Anılmert, 1985, s. 41).

Budak, “günümüze dek halkımız hâlâ güzel sanatlarla tanışmadığı” konusunu belirlerken, nüfusumuzun ancak %1’i sanatın gereğini algılamış durumdadır” demiştir. Aynı zamanda, genel olarak resim, yontu, seramik, vitray, tiyatro, bale, müzik, edebiyat ve diğer sanatlardan uzak bir halkımız olduğunu açıklamıştır. “Şimdiye kadar sanatsal değerini anlamadan sinemayı bir eğlence olarak benimseyen ve diğer sanatları kenara iten halkımız, yalnız yemek yemesini biliyor” da demiştir (1991, s. 31).

Etike, sanat tüketiminin azaldığı bir ortamda sanat eğitiminin gerekliliğini vurgularken (7 Ağustos 1994) Kongar, genel bir “düzeysizlik” her alanda kültür, sanat ve edebiyata egemen olmaktadır (Şubat 1984, s. 72) demektedir.

“Sanatın amacı, estetik bir zevk mi vermektir? Eğitmek midir? Aydınlatmak mıdır? Bilgi vermek midir? Tek yanlı kısır açıklamalarla uğraşmak niye? Teker teker hiç biridir bunların. Bütün olarak ve daha fazlasıyla hepsi” (Doğan, 1975, s.152).

“O halde sanat, önemli bir eğitim aracıdır. Sanat, sınıf ayrımı gözetmeden insanlar arasında duygu ve düşüncelerin oluşmasına yardım eder. Sanat, güzelliğe, hoşgörüye, sevgiye ve estetik değerlere dayanan toplumsal ilişkilerin gelişmesine katkıda bulunur” (Armağan, 1992:305).

Etike, sanat eğitimi, her meslek alanında, marangozundan terzisine, iş adamından ev kadınına, doktorundan mühendisine herkes için gerekli, akıl ve duyguların dengelendiği bir eğitim alanıdır. Bireylere kendi olmayı ve kendini anlatmayı öğreterek “estetik bir kişilik” kazandırmayı amaçlar der ve hepimizin kullandığı bütün teknolojik ürünlerin buluşları olmasının rastlantı olmadığını açıklar. Aynı zamanda bu yalın gerçek, bize eğitsel ipuçları da vermekte, “eğitimin sanattan yararlanması gerektiğini” vurgulamaktadır. Çünkü “eğitim, sanatın dinamik gücünden yararlanmak zorundadır” (Aytaç, 1981, s. 17-22).

“Kısacası sanat eğitimi ile çocuk ve genç olay ve olguları, çok yönlülükleri ve çok boyutlulukları içinde görüp yorumlayabilecek ve kavrayabilecektir. Böylece bireyler, yeniliklere, çağdaş her türlü gelişmeye, her tür yeni biçim ve biçimlendirmeye açık olacaklardır. Aynı zamanda bu eğitimden geçen bireylerin bilim ve teknolojiye, toplumsal değişme süreçlerindeki yeni gelişmeleri anlamaya yatkın, insancıl ve hoşgörülü bir kişilik geliştireceği kesindir” (San, 1987, s. 11).

2. Sanat eğitimi kuramlarının sınıflandırılması

Sanat ilkel toplumlardan beri insanla var olmuş ve kimi zaman iletişimsel kimi zaman da bir değişim aracı olarak karşımıza çıkmıştır. İnsandan ayrı düşünülemeyecek olan sanat, eğitim boyutu içinde gerçekleşmektedir.

San’a (1985, s.19) göre “...20.yüzyılın başından bu yana sanat eğitimi kavramı kapsamsal ve genel anlamda, güzel sanatların tüm alanlarını ve biçimlerini içine alan, okul içi ve okul dışı yaratıcı sanatsal eğitimi tanımlamaktadır.”

Sanat eğitimi gerekli kılan etkenlerin başında toplumsal nedenler gelir. Bir bütün olan toplumu sanat korur ve aksayan yönlerine karşı çıkar.

Toplumların zamanla sanayileşmesi ve teknolojik toplum olmaları, nüfusun artması vb. gibi durumları insanların olumsuz yönde davranışlarını ortaya çıkarmıştır.

Günümüzde sanat eğitimi gerekli kılan en önemli neden, sanayi toplumlarının insanı mekanik bir ortama yönlendirilmesi ve duygusal değerlerden uzaklaştırılmasıdır.

Yine de, “toplumsal gelişmişlik açısından öne çıkan uluslar, kendi insanları arasından yaratıcı gücü olanları seçmesini eğitmesini ve desteklenmesini en iyi bilen uluslardır” (Etike, 1995, s. 33).

“Sanat, hayatı anlayan zekânın, onu en ilgi çekici, en güzel biçimlere sokması demektir. Önemli sayılmaya değer bir sanat da Aristo’nun belirtmiş olduğu gibi, politikadır konusu yaşıntının maddesi ve alanı hayatın bütünüdür” (Edman, 1977, s. 7).

Yetkin, bu konuda şunları söylemektedir: “Sanat eğitimi bir çeşit ahlâk eğitimidir. Düşünce bakımından olduğu kadar zevk bakımından da açık ve sağlam insanlar yetiştirmek için görmesini öğretmek, yani gözleri eğitmek gerekir” (1962, s. 61).

İpşiroğlu sanatın eğitim bütünlüğü içerisindeki önemini; 1.Düşünmeyi öğrenme, 2.Kişilik gelişmesi, 3.Kişide yaratıcılık yollarının açılması olarak üç noktada toplamıştır (1994, s.14).

Sanat Eğitimi üzerine özellikle Batı Avrupa ülkelerinde ve Amerika Birleşik Devletleri'nde, İkinci Dünya Savaşı'nı izleyen yıllarda yoğun tartışmalar olmuş, özellikle şu konularda son tartışmalar yoğunlaşmıştır. Sanat öğretilir mi? İnsanın estetik ve sanatsal yanı, yaparak, oluşturarak, kendi yaratıcılığı katılarak mı, yoksa daha çok sanat üzerine geniş ve derinlemesine kafa yorarak, düşünsel düzeyde mi geliştirilebilir? Okul izlencelerindeki sanat dersleri eğitici (terbiyevi) ödev de yüklenmeli midir? Bu derslerde ve bu alanda ussallığa erişilmesi bir zorunluluk mudur? Yoksa ussal ve ussu bir ders yapısından özellikle mi kaçınılmalıdır? Hatta acaba bu alandaki bir ders ne dereceye kadar planlamaya elverişlidir?

“Sanat eğitimi açısından önemli olan ilk görüşler, Herder’in halk sanatlarına eğilmesi, Goethe’nin renklerin duyuusal etkilerine ilişkin incelemesi, Schiller’in “oyun” tezi, Rousseau’nun, kişinin kendi öz varlığını geliştirmek için doğal ve yaratıcı sanatsal uğraş ve etkinliklerin bir araç olduğunu düşüncesini, Humboldt’un resim çizme etkinliğini bir tür dil olarak görme eğilimi, sayılabilir” (San, 1983, s. 54).

Schiller’in “İnsanın Estetik Eğitimi Üzerine Mektuplar”ında estetik eğitim kavramı, bu eğitim özü, amaçları ve içeriği kuramsal olarak tartışılmıştır. Schiller Kant’ın moral öğretilerinden yola çıkmış, duyuşallık ve us ikinciliği üzerine kendi düşüncelerini geliştirmiştir. Schiller’in ideali, insanın bir bütünlük içinde olmasıdır. İnsandaki iki karşıt dürtüyü (duyuşsal ve biçimsel) birleştiren ve ondaki yaratıcı yetileri eşit ve özgürce geliştiren sanat, Schiller’in oyun dürtüsü ile özdeşleşmektedir (San, 1983, s. 54-55). Kant’ın bilgi kuramında sanat yapıtı gerçeğe bağlı, ancak onun sahibi olan sanatçının ürünü olarak kabul edilmektedir (Hauser, 1984, s. 111).

2.1. Sanat Yoluyla Eğitim

Batıda “Sanat Eğitimi Hareketi” içinde iki yaklaşım bulunmaktadır. Sanat yoluyla eğitim ve sanat için eğitim. Etike’nin İnci San’dan aktardıkları şöyledir:

Sanat yoluyla eğitim insanın uyumlu, dengeli bir kişilik kazanması gereğine yönelik, eğitim ağırlıklı ve eğit-bilimsel sorunlarla ilgilidir. Bu yaklaşımda sanat, okul programlarına genel eğitim sisteminin bir dersi olarak girer. Eğitim sistemindeki aşırı ussallaşmaya karşı duyuşların eğitimine ağırlık verir, eğitimde dengeyi sağlayıcı bir görev üstlenir. Sanat için eğitim: Sanata ve sanat sorunlarına yöneliktir. Amacı, özellikle plastik sanatları öğretmek, sanattan anlayan, çağının sanat ve kültür verilerini değerlendirebilen çağdaş bireylere ve çağdaş topluma ulaşmaktır (Etike, 1995, s. 20).

Herbert Read görsel ya da plastik alanda bir eğitim değil, eğitimin belli formunu amaçlamaktaydı. Çocuğun kendini ifade edebilmesinin tüm biçimlerini, yazın, şiir, müziği de içine alan birleştirici ve bütünleştirici bir yöntem önermekteydi. Bu anlamda insanın bütün duygularının eğitilmesi amaçlanmaktaydı. Temeli Aristo ve Plato'ya dayanan bu öğretimde Read, çağdaş, bilimsel ve teknik gelişmeleri karşıt bir olgu olarak görmemekte, onları kabullenmektedir. Bu metodla sanat bir araç olarak görülmekte, sanat aracılığı ile öğrencilerin sanatsal duygularının eğitilmesi amaçlanmaktadır.

Herbert Read sanat yoluyla eğitim kuramını şöyle açıklamaktadır:

“Bir insanda gelişme ancak görülebilir ya da işitebilir simgelerin anlatımı yoluyla olur. Eğitim böylece ve bir anlamda bu anlatım biçimlerinin geliştirilmesidir. Bu da çocuğa ve yetişkine nasıl devinimler yapacağının, imgeler, sesler, araçlar ve kullanım nesnelere yaratacağının öğretilmesidir. Bir insan eğer bütün bunları yapabiliyorsa, işte o insan tam olarak eğitilmiş insandır” (Read: Kırıçoğlu, 1991, s. 31).

Bireye küçük yaşlardan başlayarak verilen sanat eğitimi, eğitim politikaları ve çağdaş ihtiyaçlar gereği çağdaş yöntemlerle öğreten sanat eğitimcilerinin önemini ortaya çıkarmaktadır.

Sanat eğitimcisinin “öğrencilerine heyecan verebilmek, öğrencilerinin heyecanını taze tutabilmek ve motive için hocanın bizzat üretici olması gerekir” (Gençaydın, 1997, s. 1).

Eğitimcinin kişiliği bu görüşe göre önem kazanmaktadır. Ancak eğitim alacak olan bireyin de doğuştan getirdiği güçlerinin tanınıp sanatsal yönde geliştirilip yeteneğe dönüştürülmesi, yaşantılarını sanatsal forma dönüştürmesi eğitimciye dayanmaktadır.

Sanat eğitimi dersleri, öğrencinin kendini dışa vurması için en gerekli ortamlardır. Dış dünyadan aldığı duyumları kendi iç dünyasında yorumlayarak oluşan duygu ve izlenimlerini uygulamalar ile aktardığı düşünsel, duygusal, ruhsal, sosyal ve bedensel bir anlatım dilidir.

Tüm bunların yanısıra, sanat eğitiminin amacı, “sanatçı yetiştirmek değil, sanatçının yetiştirilmesine uygun, sanata değer veren, sanat ürünlerini anlayıp yorumlayabilen, onlara tarihsel süreç içindeki yerlerine koyabilen bireylerden oluşan bir sanat ortamı oluşturmaktadır (Gökbulut, 1997, s. 5).

“Sanat eğitimi genç bireyi denetlemenin de bir yoludur. Ancak hazzır bilgiye ve ezbere dayanan eğitim sistemi içinde düşünce üretmek ve özgür düşünemeyi öğretmek de eğitimcilerin karşılaştığı güçlüklerdendir. “Düşünme ve algılama, akıl ve duygular karşılıklı bir alışveriş içinde yerini bulursa özgür düşünmeyi öğrenme o denli güç olmaz” (İpşiroğlu, 1998, s. 30).

Özgür düşünceye açık bireylerden oluşan iletişime ve duyarlılıkların gelişmesine bu denli etkisi olan sanat eğitiminin varlığı ve gerekliliği yadsınamaz.

Yetişkin ya da genç bireylere yönelik olsun, sanat eğitimi yapıcı ve yaratıcı bir toplumu sonraki kuşaklara taşıyacaktır. Çağdaş bir yaşam için, sanat eğitimine hava su kadar ihtiyaç olduğu söylenmektedir.

2.2. Resim eğitimi

18.yüzyılda resim ve çizim eğer o meslekte gereklyse ön eğitim içerisinde resim dersleri de bulunmaktaydı. Ressam yetiştiren okul ve akademilerde neler yapılıyorsa, bu ön meslek eğitiminde de aynı şeyler uygulanmaktaydı. Baskı olarak hazırlanmış bir takım çizim ve modeller kopya ettirilmekte, alçıdan hazırlanmış kulak, göz, burun gibi çeşitli yüz parçaları aynen çizdirilmekteydi (San 1983, s. 57).

Etike'ye (1995, s. 34) göre:

Sanat eğitiminin önemli bir bölümünü resim etkinlikleri oluşturur. Resim etkinlikleri kapsamında, boyalarla resim, kağıt-kumaş değişik renk ve biçimde objeler kullanarak yapıştırma resim (kolaj), basit baskılar, (patates, soğan, ip, kağıt, ağaç baskı vb.) kumaş boyama, batik gibi iki boyutlu çalışmalar girmektedir. Bu çalışmalar sınıf içinde olduğu gibi dışarıda da yapılabilir ve öğretmenin yaratıcılığı ile toprak üzerine resim, duvara resim, havaya resim gibi çok daha ilginç ve zengin çalışmalara gidilebilir.

Çocuk için resim, bulunmaz bir oyun alanı gibidir. Resim yaparak oyun oynadığını sanır ve iç dünyasını tüm güzelliğini tüm güzelliği ile renklere döker. Bu da çocuğun eğitime başlamaya başladığının bir göstergesi olur. "... ilerici bir resim eğitiminin içtenlik ve doğrulukla çocuğun gelişme devirlerine önem veren bir eğitim olduğunu kesinlikle kabul etme zorunluluğunu duyarız" (Kehnemuyi, 1985, s. 19).

Resim eğitimi verecek olan eğitimcinin Kırıışoğlu'nun (1991, s. 225) görüşüne göre, şöyle olması gerekir:

1. Görsel sanatların herhangi bir dalında yeterli uzmanlık eğitimi görmüş,
2. Sanatçı deneyimini, sanat eğitiminin çeşitli bilgi ve becerileriyle birleştirmeyi öğrenmiş,
3. Bu iki alandaki deneyim ve bilgisini sanatın eğitimi ve öğretimi ile ilgili bütün çalışmalarda kullanabilen kişidir.

Yine Balamir'in (1997, s. 3) görüşü ile sanat eğitimcisi, "öğrencinin, dünyayı kendi duyguları ve zekâsıyla algılayarak yeniden keşfetmesine imkân sağlanmalıdır."

Böylece sanat eğitimcisi olacak kişinin, diğer eğitimcilerden farklı olarak bazı kişilik özelliklerine de sahip olması gerektiği ortaya çıkmaktadır.

2.3. Müzsel Eğitim

"Müzsel eğitimde 1920'li 30'lu yıllarda Almanya'da ortaya çıkış nedeninin toplumsal nedenler olduğu görülmektedir. Özü, kişinin iç

dünyasını harekete geçirerek duygularının gelişmesine yardım etmek, anlatımlarına yaratıcı etkinliklerle imkân sağlamak olan bu eğitimde, bir bakıma insan niteliklerini tümüyle eğitmek hedeflenmektedir. Derinlerinde, ulusal saygınlık, toplumsal uyum, kişisel başarı ve Alman vatandaşları arasında dayanışmayı gerçekleştirmek istenmektedir” (Petrovich’ten Akt. Kırıçoğlu, 1991, s. 29).

“Aslına bakılacak olursa, idealist anlamda hemen her sanat eğitimcisinin gönlünde sanat eğitimi anlayışında tümel anlamda bir sanat eğitimi yani içinde müz’sel bileşen bulunan sanatsal eğitim yatar. Ancak Koraman’ın yaptığı gibi, müz’sel kavramın çok kez sanatsal yerine kullanılması da karışıklığa yol açmıştır” (San, 1983, s. 126).

2.4. Temel sanat öğretisi ve Bauhaus

20.yüzyılın teknolojik devrimi yeni tasarımcıların yetişeceği yeni bir okul tipine gerek duyar ve Bauhaus bu ihtiyaçtan doğar. Bauhaus bir okul olarak 1919’da Walter Gropius tarafından Weimer’de kurulur. Çok amaçlı bir uygulamalı sanat okulu olarak kurulan Bauhaus’un öncelikli amacı, gelişen teknoloji ile çağdaş sanatın işbirliği ile sanata halka götürmektir. Usta sanatçıların yetiştirilmesi de okulun amaçları içerisinde yer alır. Kandinsky, Paul Klee, Moholy Nagy gibi sanatçıların görev aldığı okulda öğrencilerin usta-çırak ilişkisi içerisinde yetiştirildikleri görülmektedir (Gropius’ten Akt. Kırıçoğlu 1991, s. 33).

Okulun en önemli uygulayıcılarından Itten’in temel tasarım kursu şu bölümlerden oluşmaktadır:

1. En ince ayrıntıya kadar gördüğünü yansıtırma denemeleri.
2. Duygu yüklü konuların öğrenci tarafından kendiliğinden yorumu.
3. Sanat yapıtlarındaki değerlerin çözümlenmesi, renk nitelikleri, çizgi ilişkileri, değer ve ölçü zıtlıkları...
4. İki boyutlu çalışmalarla birlikte öğrenilen tasarım sorunlarını üç boyutlu tasarım sorunlarıyla kaynaştırmak (Itten’ten Akt. Kırıçoğlu 1991, s. 33-34).

Teknolojik gelişmenin ortaya çıkardığı Bauhaus öğretilerinde sanatın müzelerden halkın içine yaşamın bir parçası olarak girdiğini, günlük hayatta yerini aldığını söyleyebiliriz.

2.5. Estetik eğitim

1970’li yıllardan bu yana Almanya’da “estetik eğitim” olarak adlandırılan dersin konu kapsamı ve beklentisi doğrultusunda, Doğu Almanya’daki sanat eğitimcileri tarafından tekelci toplum yapısına uygun olarak daha çok insan ve toplumun uyumu şöyle vurgulanmaktadır:

“Geniş kapsamlı hedefler ve ideal programlar içeren çevre düzenlemesi, estetik eğitim çerçevesinde incelendiğinde, bu olgunun örgün eğitim veren okul programlarına hangi imkânlar ve sınırlar içinde alınabileceği, gerçekçi bir biçimde tasarlanmalıdır. Buradaki tek amaç, gelişmiş sosyalist bir toplumda mekânsal ve nesnel yaşam ortamının düzenlenmesi için bilinçli, yaratıcı ve taraflı bir davranış biçiminin hedeflere uygun olarak oluşturulmasıdır. Gerçek ötesi plan ve hedefler, zaten sınırlı olan zamanla çelişki yaratmakla kalmamakta, aynı zamanda öğrencilerin mevcut deneyimlerini de zorlamaktadır (Scholz, 1995, s. 50).

Batı Alman okullarındaki estetik eğitimin temel işlevi konusundaki genel görüş ise çevreye olan duyarlılık zayıflığının giderilmesi yönündedir. Buradaki önemli bir konu da, çevredeki doğal boş alanların giderek azalması ve konuyla ilgili beklentilerin bir sonuç getirmemesi olarak görülmektedir. Buna karşın topluma televizyon, bilgisayar ve büyük prodüksiyonlarla sunulan birincil görsel olguların arzı, önemli ölçüde artış göstermekte, bu ise kişinin kendini geliştirmesine hemen hemen hiç imkân tanımamaktadır (Scholz, 1995, s. 51).

1980 yılından sonra yeni anlayışla estetik eğitimin hedefi şu şekli almaktadır:

“Sanat alanının hedefi, öğrenciye çevresine nesnel ve eleştirel bir davranış ile yaklaşma, tarihsel, ilişkileri tanıma, kendi görüşlerini geliştirme ve diğer görüşlere hoşgörü gösterme yeteneğini kazandırmaktır. Böylece öğrenci, okul sonrası yaşamında, çevreyi bilinçli bir şekilde algılayabilecek, kendini çok iyi bir şekilde ifade edebilecek kişisel çevresini düzenleyebilecek ve görsel olguları nesnel ve eleştirel olarak değerlendirebilecek duruma getirilecektir” (Ortaokullar İçin Sanat Dersinin Çerçeve Yönetmeliği: Scholz, 1995, s. 55-56).

3. Sonuç ve Öneriler

İnsanoğlunun var oluşundan günümüze, yaşantının her aşamasında yer alan sanatın önemi açıkça görülmektedir. Toplumsal, ekonomik, politik ve kültürel gelişmelerle beraber sanat eğitimi, insanın bu çarka ayak uydurabilmesinden öte, bu çarka yön verebilmesi, hatta geleceği görebilmesi açısından kaçınılmaz bir eğitim süreci olarak görülmektedir. Dönem dönem farklı işleyişlerle de olsa insan hayatındaki yerini almaktadır; ancak tüm dünyada, özellikle ülkemizde, ülke politikasında daha önemli bir şeye sahip olması gerekmektedir.

Sanatsal ifadenin temel ve eşdeğer olduğu görülüp önemsenmelidir, teknikler sanatsal ifadenin sadece gereçleri olarak görülmelidir.

Sanat eğitimi, diğer (yabancı) kültürlerle açılmayı özellikle kolaylaştırdığından, bu eğitimin ırkçılığa karşı savaşılan ve yaşanılan belirli bir ülkede oturan farklı halkların birleştirilmesi davasına katkıda bulunması beklenir.

Sanat eğitiminin etkinlik ve niteliğini yükseltmek için, sanatçılarla işbirliği, öğretmenler için düzenlenen hizmetiçi eğitimin ayrılmaz bir parçası haline getirilmelidir.

Proje çalışması etkinliklerinin merkezini oluşturmalı ve branşlar üstü bir konuma sahip olmalıdır. Bilgi edinimi ve know-how önemli öğrenim hedefleri olarak algılanmalıdır.

Sanat eğitiminin ve dersin öğretim elemanlarının (diğer alan ve elemanlarla) eşit haklara ve eşit düzeye sahip olduğu fikri benimsenmelidir.

Sanat eğitimi, zorunlu eğitim sürecinde, tüm öğrenciler için ders olarak konulmalıdır.

Sanat eğitimi, gözü (=görsel sanatlar), kulağın (=müzik), vücudun, jestlerin ve dilin (=drama, tiyatro) eğitimini kendine hedef olarak seçmelidir.

Sanat eğitimi, mimarlık, görsel-işitsel medya, dans gibi diğer sanatsal alanlara açılmalıdır.

Sanat eğitimcisinin önemi ve hizmetiçi eğitimi, kesin olarak pedagojik ve sanatsal profesyonelliğe yönelik olmalıdır.

Sanatçılarla, derste ve ders için yapılan ortak çalışmalar, bir sözleşmeyle güvenceye alınmalıdır.

Hedeflenen reform çalışmalarına ebeveynler, grup ve dernekler de katılmalıdır.

Aynı şekilde radyo ve televizyonda, gençliğin duyarlılaştırılması ve yetişmesi için devreye girmelidir.

Yaratıcı eğitimin amacı; önceki kuşakların yaptıklarını yinlemek değil, bunların üzerine bir şeyler koyabilmek, tasarıya, yaratıcılığa, düşünmeye, özgünlüğe, meraka, buluşa, araştırmaya yöneltmektir. Ezberci değil, sorgulayıcı ve katılımcı bir insan tipi yetiştirilmesidir.

Sanat eğitiminin yöntemleri arasında öğretim programlarının hazırlanması, çalışma alanlarının düzenlenmesi, çalışma süreci ve değerlendirme yer alır. Okullarda gözlenen sanat eğitiminin yönetsel sorunlarından bizi ilgilendiren en önemli hususların başında “tek boyutlu sanat eğitimi yöntemi” gelmektedir. Bu program yukarıda izah edildiği gibi, yalnız tek bir sanat formu ile ürün vermek oluşturmaktadır. Yani tek disiplinli uygulamalardır. Bu tek boyutlu programların temelinde yatan görüş, sanatın eleştirel ve diğer boyutlarının, uygulamanın sonunda kendiliğinden gerçekleşeceği yolundadır. Yani öğrencinin yaparak öğrenmesi sonucunda bu eylem sonucunda, kendisi eleştirel bir görüşü de kazanacaktır. Halbuki görsel niteliklerin ayrıştırılması kendiliğinden oluşacak bir süreç değildir. Sanat eğitiminde dört temel disiplinin birlikte ele alınması, eğitim ve öğretim sürecinin daha kalıcı ve geliştirici olmasını sağlayacaktır.

Sonuç olarak, sanat eğitimi öğretim alanları uygulamalarında her disipline önem verilmelidir. Öğrenciler bir sanat eseri veya bir olay üzerinde hükümlerini vermeden, kararlarını açıklamadan önce eleştirinin tüm aşamalarını öğrenmeleri gerektiğini bilirler.

Dolayısıyla anlık kararlardan çok, sorgulayıcı olma niteliğini kazanmaları sağlanacaktır. Öğrenciler hem kendi kültürel değerlerinin, hem de çok kültürlü dünyanın farkına varabilmenin hazzına varacaklardır. Bu şekilde evrensel değerlerle donanmış, sorgulayıcı, tartışan, geleceğe güvenle bakabilen öğrenciler yetiştirilmesi sağlanacaktır.

Kaynakça

- Armağan, İ. (1992). *Sanat, toplum, bilim*. İzmir: İleri Kitabevi.
- Aytaç, K. (1981). *Çağdaş eğitim akımları*. Ankara: AÜ Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- Başaran, İ. E. (1987). *Eğitime giriş*, Ankara: Sevinç Matbaası.
- Budak, M. (1991). Toplum bilincinde güzel sanatlar. *Sanat Çevresi*, S. 39.
- Doğan, M. H. (1975). *100 soruda estetik*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Erzen, J. (1991). *Prometheus'un Ateşi" ülke kalkınmasında sanatın yeri*. 3. Ulusal Sanat Sempozyumu, İstanbul:
- Etike, S. (1985). Gençliğin sanat eğitimine kimi değinmeler. Hacettepe Üniversitesi, Sanat ve Gençlik Sempozyumu, Ankara. 5. İstanbul, Sanat Bayramı, MSÜ., İstanbul: (1994, 7 Ağustos) "Sanatın Öncülüğü ve Sanat Eğitimi", Cumhuriyet Gazetesi, (1997, 16 Aralık) "Eğitim Sanatın Gücünden Yararlanmadıkça", Cumhuriyet Gazetesi
- Gençaydın, Z. (1987). *Resim-iş eğitiminin amaç ve ilkeleri, güzel sanatlar eğitimi*. (Ed. Özer, B.), Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Gençaydın, Z. (1990). *Sanat eğitiminin düşünsel temelleri ortaöğretim kurumlarında resim-iş öğretimi ve sorunları*. Ankara: Şafak Matbaacılık.
- Gençaydın, Z. (1993). *Sanat eğitimi, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi, resim-iş lisans tamamlama programı*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayın.
- Gençaydın, Z. (Eylül 1997). Türkiye'de plastik sanatların sorunları. *Sanat, Aylık Güzel Sanatlar Gazetesi*, s. 32, Ankara: Birleşmiş Ressamlar ve Heykeltıraşlar Derneği Yayınevi.
- Gökbulut, N. (Haziran 1997). Sanat eğitimi programları. *Sanat Aylık Güzel Sanatlar Gazetesi*, s. 31, Ankara: Birleşmiş Ressamlar ve Heykeltıraşlar Derneği Yayınevi.
- Hauser, A. (1984). *Sanatın toplumsal tarihi*. (Çev. Gölönü, Y.), İstanbul: Remzi Kitabevi.
- İpşiroğlu, N. (1993). *Türk eğitim sisteminde yaratıcılık, yaratıcılık ve eğitim*. Ankara: Şafak Matbaacılık.
- İpşiroğlu, N. (1995). *Resimde müziğin etkisi*, İstanbul: Remzi Kitabevi Yayınları.
- İpşiroğlu, N. (1998). *Sanattan güncel yaşama*, İstanbul: Pan Yayıncılık.

- Kehnemuyi, Z. (1977). *Çocuğun resim eğitimi*, İstanbul: Çeltüt Yayınları.
- Kırıçoğlu, O. T. (1991). *Sanatta eğitim (görmek-anlamak-yaratmak)*. Ankara: Demircioğlu Matbaası.
- Read, H. (1981). *Sanat ve toplum*, Ankara: Umran Yayınları.
- San, İ. (1977). *Sanatsal yaratma ve çocukta yaratıcılık*. Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- San, İ. (1983). *Sanat eğitimi kuramları*. (1. Baskı), Ankara: Tan Yayınları.
- San, İ. (1985). *Sanat ve eğitim*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- San, İ. (1987). Çocuğun ve gencin sanat eğitimi. *Milliyet Sanat*, S. 162,
- San, İ. (1990). *Resim-iş öğretiminde yaratıcılık. ortaöğretim kurumlarında resim-iş öğretimi ve sorunları*. Ankara: TED.
- San, İ. (1979). *Sanatsal yaratma ve çocukta yaratıcılık*. Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- San, İ. (1993). *Sanatta yaratıcılık (oyun, drama), yaratıcılık ve eğitim*. Ankara: Şafak Matbaacılık.
- Sanaç, N. (1999). *İlköğretim okulu resim-iş derslerinde denetim/rehberlik (1'den 5.sınıfın sonuna kadar)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, GÜSBE, Ankara.
- Selçuk, Z. (1997). *Eğitim psikolojisi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Scholz, O., Vogler, A. (1995). *Sanat ve estetik eğitiminin seçilmiş bazı Avrupa ülkelerindeki yeri*. (Çev. Pala, N.), Eğitsel Etken Olarak Güzel Sanatlar Sanat Eğitiminin Geleceği, Ankara: Mert Matbaası,.
- Sönmez, S. (1999). *Genç öğretmen*. AÜ, Erzurum: KKEF Yayınları.
- Sönmez, S. (2002). Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün eğitim felsefesi, amacı ve politikası. *AÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S.19.
- Telli, H. (1990). *Türkiye'de resim-iş öğretimine genel bakış, ortaöğretim kurumlarında resim-iş öğretimi sorunları*. Ankara: TED.

